

Wieloletni Program Działań Antydyskryminacyjnych w Łodzi

Część II

Rekomendowane działania

Łódź, 2022

Spis treści

Zastosowane skróty	2
I Wizja	3
II Spójność z dokumentami strategicznymi	4
III Ścieżki wdrażania WPDA	5
IV Cele i zadania	6
1. Obszar: edukacja	7
2. Obszar: zdrowie	13
3. Obszar: kultura i czas wolny	17
4. Obszar: sport i rekreacja	23
5. Obszar: aktywność obywatelska	24
6. Obszar: praca, przedsiębiorczość	29
7. Obszar: infrastruktura, transport, mobilność i przestrzeń publiczna	31
Słownik terminów WPDA	42

Zastosowane skróty

LGBT+ — (skrót z jęz. ang.) *Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender*, tzn. lesbijki, geje, osoby biseksualne i osoby transgender; znak "+" odnosi się do osób, które nie uznają siebie ani za heteroseksualne, ani za ujęte skrótami LGBT+, są to zatem oraz m.in. osoby queer czy interplciowe, jak również osoby o wszelkim innym spektrum seksualności i tożsamości płciowych

NGO — skrót z jęz. ang. *non-government organization*, organizacja pozarządowa

ObD — Osoby bezdomne, inaczej osoby w kryzysie/z doświadczeniem bezdomności

OzN — osoby z niepełnosprawnościami

MOPS — Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łodzi

PCS — (skrót z jęz. ang.) *Picture Communication Symbols* - zestawy rysunków do użytku w systemach komunikacji wspomagającej i alternatywnej

SPE — szczególne potrzeby edukacyjne

TGSI — (skrót z jęz. ang.) *Tactile Ground Surface Indicators* - określenie odnoszące się do specjalnych elementów ciągów pieszych wspomagających poruszanie się osób słabowidzących i niewidomych (są to np. oznaczenia wskaźnikowe, płytki Braille'a, elementy dotykowe, systemy fakturowe, ścieżki dotykowe; zob. <https://uml.lodz.pl/niepelnospawni/bez-barier/lodzki-standard-dostepnosc/>).

UE — Unia Europejska

UMŁ — Urząd Miasta Łodzi

WCAG — (skrót z jęz. ang.) *Web Content Accessibility Guidelines*, wytyczne dotyczące dostępności stron internetowych

WPDA — Wieloletni Program Działań Antydyskryminacyjnych

I Wizja

Łódź to miasto wyrastające z różnorodności i wielokulturowego dziedzictwa. Jest miejscem dostępnym, przyjaznym i otwartym. Jego siłę i największy potencjał stanowią ludzie, naturalnie różniący się między sobą pochodzeniem, wiekiem, płcią, orientacją psychoseksualną, stanem zdrowia, sytuacją życiową czy światopoglądem. Łódź łączy, a nie dzieli, włącza, a nie wyklucza. Wszyscy są tu mile widziani, mają równe prawa i szanse, by uczestniczyć w życiu miasta, rozwijać się, mieć poczucie bezpieczeństwa, czuć się „u siebie” i być dumnym z miejsca, w którym żyją.

II Spójność z dokumentami strategicznymi

Obszary WPDA	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+	Powiatowy Program Działań na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w m. Łodzi w latach 2020-2026	Strategia Rozwoju Miasta Łodzi 2030+	Gminny Program Rewitalizacji m. Łodzi	Polityka Społeczna 2020+ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych	Polityka Zdrowia dla Miasta Łodzi 2020+	Polityka Miasta Łodzi Dotycząca Gminnego Zasobu Mieszkańowego 2020+	Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na rok 2021	Wieloletni Program Współpracy Miasta Łodzi z Organizacjami Pozarządowymi 2021-23
Edukacja	•	•	•		•	•		•				•
Zdrowie	•	•	•		•	•	•	•	•		•	•
Kultura i czas wolny			•		•	•		•				•
Sport i rekreacja	•	•	•		•	•	•	•				•
Aktywność obywatelska	•		•		•	•	•	•			•	•
Praca, przedsiębiorczość, innowacyjność	•		•		•	•		•				•
Infrastruktura, transport, mobilność i przestrzeń publiczna					•	•	•	•		•		•

III Ścieżka wdrażania WPDA

W listopadzie 2021 roku została przyjęta Strategia Rozwoju Miasta Łodzi 2030+ oraz obowiązuje Wieloletnia Prognoza Finansowa Łodzi na lata 2022-2050¹. Stanowią one podstawę dla polityk sektorowych. W związku z tym, rozwiązania zaproponowane w projekcie WPDA powinny być wprowadzone do tychże polityk sektorowych. **Pełnomocnik Prezydenta Miasta Łodzi ds. Równego Traktowania jako członek zespołów tworzących poszczególne polityki sektorowe powinien wnieść wkład, zapewniający uzupełnienie polityk o działania antydyskryminacyjne.**

WPDA ma charakter wytycznych i rekomendacji dla polityki społecznej w mieście, w której powinny się znaleźć możliwe do wdrożenia działania oraz rozwiązania służące jeszcze lepszemu włączeniu społecznemu grup zagrożonych dyskryminacją. Taki tryb pozwoli również na zabezpieczenie środków na realizację zadań i monitorowanie ich w ramach polityk sektorowych.

Proponowana ścieżka wdrażania WPDA:

Zarządzenia Prezydenta Miasta Łodzi dot. dostosowania zadań wynikających z rekomendacji WPDA do założeń istniejących i przyszłych polityk sektorowych Miasta

→

Realizacja WPDA powinna odbywać się w ramach planów finansowych i wydatków realizatorów WPDA, bez wyodrębnienia dodatkowych zadań.

---

¹ https://bip.uml.lodz.pl/files/bip/public/BRM_2020/08_1596edyt.pdf

IV Cele i zadania

Poniżej zostały przedstawione cele i zadania Programu. Dotyczą one 7 kluczowych obszarów, w których dochodzić może do dyskryminacji i ograniczania praw różnych grup przesłankowych opisanych w diagnozie:

1. Edukacja
2. Zdrowie
3. Kultura i czas wolny
4. Sport i rekreacja
5. Aktywność obywatelska
6. Praca, przedsiębiorczość
7. Infrastruktura, transport, mobilność i przestrzeń publiczna

Każdemu z ww. obszarów został przyporządkowany cel strategiczny, nadrzędny wobec celów operacyjnych. Do poszczególnych zadań w ramach celów operacyjnych przypisani zostali realizatorzy oraz partnerzy (czasami z adnotacją, iż mogą mieć status fakultatywny) – zarówno wewnętrzni (wydziały i biura UMŁ oraz miejskie jednostki organizacyjne Miasta Łodzi), jak i społeczni.

Z uwagi na to, że WPDA to program wieloletni, dla poszczególnych zadań określono czas realizacji do 18 miesięcy (zadania krótkoterminowe) oraz od 18 do 48 miesięcy od przyjęcia WPDA (zadania długoterminowe).

W dokumencie wskazano też źródła finansowania zadań w podziale na:

A. Środki kosztowe, w których skład może wchodzić:

1. Budżet samorządu
2. Budżet państwowy
3. Budżet UE
4. Inne środki publiczne
5. Środki prywatne

B. Środki bezkosztowe (o charakterze funkcjonalnym lub organizacyjnym).

Do poszczególnych zadań zostały przyporządkowane odpowiednie wskaźniki, które należy stosować do monitorowania i oceny realizacji celów Programu. Wskaźniki mają charakter ilościowy, z uwagi na większą łatwość w operowaniu nimi przy ocenie stopnia realizacji założeń. Niemniej, bardzo ważne jest, aby ewaluując rezultaty działań, zwracać też uwagę na ich „miękkie efekty”, takie jak: zadowolenie, jakość komunikacji czy relacji, merytoryczność, wpływ na postawy etc.

1. Obszar: edukacja

Cel strategiczny 1.: Rozwój edukacji włączającej w Łodzi

1.1. Cel operacyjny 1: Prowadzenie dialogu z różnymi interesariuszami na poziomie lokalnym na temat koncepcji, zasad i najlepszych praktyk w zakresie edukacji włączającej, edukacji równościowej oraz zarządzania różnorodnością w placówkach oświatowych					
Zadania szczegółowe	Realizatorzy i Partnerzy zadań	Wskaźniki osiągnięcia celów	Okres realizacji krótkofalowy (do 18 mc-y)	Okres realizacji długofalowy (18-48 m-cy lub dłużej)	Sposób finansowania
<p>1.1.1. Zachęcanie i inspirowanie placówek edukacyjnych do organizowania i brania udziału w różnych formach spotkań nt. najlepszych praktyk w zakresie edukacji włączającej i zarządzania różnorodnością w systemie oświaty oraz wspieranie przez Miasto działań sieciujących środowiska zajmujące się edukacją wokół problematyki edukacji włączającej i różnorodności w edukacji i oświacie.</p> <p>Także wskazywanie przez Miasto na dobre praktyki oraz rekomendacje w ww. obszarze problemowym, w tym poszukując partnerów do dyskusji o nich np. wśród łódzkiej uczelni czy rozmaitych instytucji edukacyjnych, jak i wśród NGO zajmujących się edukacją, różnorodnością, włączeniem.</p> <p>Należy akcentować przy tym wartość włączania wszystkich osób uczestniczących w procesie kształcenia, w tym osób narażonych na różne formy dyskryminacji i wykluczenia, w dyskusję na temat tego, jakie rozwiązania i doświadczenia edukacyjne na różnych poziomach i w odniesieniu do różnych form kształcenia zwiększają dostęp i stwarzają szansę na</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Placówki oświatowe ● Specjalistyczne Centrum Edukacji Włączającej w Łodzi – fakultatywnie ● Uczelnie – fakultatywnie ● Instytucje i organizacje realizujące działania w ramach edukacji pozaformalnej – fakultatywnie ● NGO realizujące różne formy wsparcia edukacji formalnej i pozaformalnej – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zorganizowanych, współorganizowanych lub wspartych wydarzeń w przedmiotowym zakresie - min. 5 ● Liczba zorganizowanych wydarzeń offline lub online nt. edukacji włączającej i innych działań pozwalających na pozyskanie informacji od uczestników procesu kształcenia - min. 3 ● Liczba uczestników kształcenia narażonych na różne formy dyskryminacji i wykluczenia, biorących udział w debacie nt. edukacji włączającej - min. 24 	✓		Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE Inne środki publiczne Środki prywatne (sponsorzy)

zaspokajanie potrzeb wszystkich uczących się.					
1.2. Cel operacyjny 2. Wspieranie szkół i uczelni w zakresie wdrażania edukacji włączającej, edukacji równościowej i budowania w społecznościach szkolnych postaw większego zrozumienia dla indywidualnych różnic i różnorodności oraz przygotowanie do dorosłego życia w integracyjnym społeczeństwie					
<p>1.2.1. Zwiększanie i wyrównywanie wiedzy zarządzających instytucjami edukacyjnym w zakresie odpowiadania na różnorodne potrzeby uczennic i uczniów poprzez:</p> <p>a/ przygotowanie i dystrybucję „równościowego pakietu informacyjnego” zawierającego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● kluczowe informacje dotyczące potrzeb grup narażonych na dyskryminację, ● sposobów odpowiadania na te potrzeby, w tym wsparcia instytucjonalnego, ● rekomendacje działań skierowanych do kadry pedagogicznej i administracyjnej, uczennic, uczniów, rodziców, <p>b/ udział osób zarządzających w warsztatach i szkoleniach.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Publiczne placówki oświatowe ● Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego ● Niepubliczne placówki oświatowe – fakultatywnie ● Uczelnie – fakultatywnie ● Instytucje i organizacje realizujące działania w ramach edukacji pozaformalnej – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek placówek oświatowych, które otrzymały “równościowy pakiet informacyjny” - 100% 	✓		<p>Działanie bezkosztowe</p> <p>Budżet państwa</p> <p>Budżet samorządu</p> <p>Inne środki publiczne</p> <p>Budżet UE</p>
<p>1.2.2. Włączanie uczennic i uczniów w procesy decyzyjne poprzez wzmacnianie samorządności i organizowanie w szkołach dodatkowych działań partycypacyjnych jak np. szkolny budżet obywatelski, krzewienie idei spółdzielczości uczniowskiej (przy tym zachęcanie do zakładania spółdzielni uczniowskich) i inne inicjatywy.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Placówki oświatowe ● Młodzieżowa Rada Miejska w Łodzi w Łodzi – fakultatywnie ● NGO realizujące różne formy wsparcia edukacji formalnej i pozaformalnej – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba łódzkich placówek oświatowych organizujących lub biorących udział w działaniach partycypacyjnych - min. 20 	✓		<p>Budżet samorządu</p> <p>Budżet UE</p>
1.3. Cel operacyjny 3. Dostosowanie warunków i sposobu funkcjonowania placówek oświatowych oraz panującego w nich klimatu społecznego do zróżnicowanych potrzeb uczniów i wyrównywania ich szans edukacyjnych					
1.3.1. Zachęcanie, inspirowanie i uwrażliwianie przez	Realizator:	<ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek placówek oświatowych, 	✓		Działania

<p>Miasto wśród prowadzących szkolne stołówki w miejskich placówkach oświatowych na znaczenie posiłków zgodnych z istotnymi potrzebami zdrowotnymi uczennic i uczniów czy wyznawczyń i wyznawców religii, nakazujących wyłączenie określonych pokarmów z diety, a korzystających z posiłków w szkole.</p> <p>Opracowanie krótkiego informatora dot. specjalnych potrzeb żywieniowych i dystrybucja w placówkach oświatowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych ● Placówki oświatowe ● Związki wyznaniowe – fakultatywnie 	<p>które otrzymały informator - 100%</p>			<p>bezkosztowe</p>
<p>1.3.2. Opracowanie rekomendacji dla placówek oświatowych w zakresie organizowania w szkołach wydarzeń o charakterze kulturowym, w sposób respektujący różnorodność, w tym wyznaniową.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Placówki oświatowe ● Związki wyznaniowe – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek miejskich placówek oświatowych, które otrzymały instrukcje i rekomendacje w przedmiotowym zakresie - 100% 	<p>✓</p>		<p>Działanie bezkosztowe</p>
<p>1.3.3. Udzielenie rekomendacji dot. podwyższenia zakresu i jakości usług transportowych dla dzieci z niepełnosprawnościami, zwłaszcza w odniesieniu do lepszego dostosowania grafiku przejazdu do planu zajęć szkolnych i terapeutycznych oraz podwyższenie kompetencji osób świadczących takie usługi poprzez udział w szkoleniach i monitorowanie jakości ich pracy.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Placówki oświatowe ● Zakład Przewozu Osób Niepełnosprawnych - Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o.o. – fakultatywnie ● PFRON – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba opracowań zawierających rekomendacje - 1 	<p>✓</p>		<p>Budżet samorządu Inne środki publiczne</p>
<p>1.4. Cel operacyjny 4. Zapobieganie dyskryminacji i przemocy w łódzkich szkołach oraz zapewnienie pomocy uczniom, którzy ich doświadczyli</p>					
<p>1.4.1. Inspirowanie i uwrażliwianie przez Miasto kadry pedagogicznej i administracyjnej w szkołach w zakresie wiedzy o prawach przysługujących osobom uczącym się a mającym różne potrzeby oraz identyfikacji zagrożeń i zapobiegania dyskryminacji i przemocy w placówkach oświatowych oraz</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Placówki oświatowe ● Łódzkie Centrum Doskonalenia 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba miejskich placówek oświatowych, których kadra wzięła udział w szkoleniach, warsztatach lub innych wydarzeniach edukacyjnych dotyczących przedmiotowego 	<p>✓</p>		<p>Budżet państwa Budżet UE</p>

<p>w środowisku lokalnym poprzez zachęcanie do udziału w szkoleniach (wewnętrznych, zewnętrznych), warsztatach antydyskryminacyjnych lub innych wydarzeniach edukacyjnych.</p>	<p>Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego</p> <ul style="list-style-type: none"> ● NGO działające w przedmiotowym obszarze – fakultatywnie 	<p>obszaru - min. 20</p>			
<p>1.4.2. Inspirowanie i uwrażliwianie przez Miasto kadry placówek oświatowych wszystkich szczebli nt. znaczenia edukacji równościowej i realizacji antydyskryminacyjnych programów edukacyjnych skierowanych do uczniów i rodziców.</p> <p>Zachęcanie przez Miasto do wzmocnienia takich treści w edukacji, które przyczynią się wśród uczących się i ich rodzin do wzmocnienia postawy otwartości i zrozumienia dla indywidualnej i kulturowej odmienności oraz ich poszanowania.</p> <p>Rekomendowanie / wspieranie / (współ)organizowanie działań w przedmiotowym zakresie np. w formie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● warsztatów antydyskryminacyjnych, ● programów, konkursów, hackathonów, ● uczniowskich inicjatyw społecznych, ● innowacji pedagogicznych w łódzkich placówkach oświatowych itp. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Placówki oświatowe ● NGO prowadzące działania antydyskryminacyjne i na rzecz grup przesłankowych – fakultatywnie ● Biblioteka Miejska w Łodzi – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba miejskich placówek oświatowych, które zrealizowały działania edukacyjne w przedmiotowym obszarze - min. 40 	<p>✓</p>		<p>Budżet państwa Budżet samorządu Budżet UE</p>
<p>1.4.3. Sieciowanie ekspertów i poddawanie dyskusji środowiskowej i dzielenie się rozwiązaniami i najlepszymi praktykami w zakresie szybkiej identyfikacji zagrożeń, sposobów reagowania na nie oraz pomocy ofiarom zachowań dyskryminacyjnych i/lub przemocowych w szkołach (forma debat i wydarzeń tematycznych).</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Placówki oświatowe ● Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne ● NGO prowadzące działania antydyskryminacyjne i na rzecz grup przesłankowych – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zorganizowanych debat i wydarzeń online lub offline w przedmiotowym obszarze - min. 3 	<p>✓</p>		<p>Budżet samorządu Budżet UE</p>

<p>1.4.4. Monitorowanie symboliki szkolnej (np. hymnów szkół), komunikacji wizualnej obecnej w łódzkich szkołach i ich kontrola pod kątem braku elementów utrwalających negatywne stereotypy i sprzyjających jakimkolwiek formom dyskryminacji.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Placówki oświatowe ● NGO prowadzące działania antydyskryminacyjne i na rzecz grup przestankowych – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek miejskich placówek oświatowych objętych monitorowaniem w przedmiotowym obszarze - 100% 	✓		Działanie bezkosztowe
<p>1.4.5. Dofinansowanie pomocy psychologicznej i interwencji kryzysowej oraz sieciowanie podmiotów świadczących taką pomoc oraz zacieśnianie ich współpracy ze szkołami.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Placówki oświatowe ● Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne ● NGO świadczące pomoc psychologiczną dla dzieci i młodzieży – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba miejskich placówek oświatowych, w których zwiększono dostęp uczniów do pomocy psychologicznej i interwencji kryzysowej - min. 30 		✓	Budżet samorządu Budżet państwa
<p>1.4.6. Monitorowanie realizacji praw uczniów i uczennic zagrożonych dyskryminacją i wykluczeniem - wzywianie szkół do działań naprawczych, w tym ustawowo określonych praw i dodatkowych sposobów wspierania nieletnich i młodocianych rodziców.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Placówki oświatowe ● NGO prowadzące działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem i dyskryminacją – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek miejskich placówek oświatowych objętych monitorowaniem w przedmiotowym zakresie - 100% 	✓		Działanie bezkosztowe
<p>1.5. Cel operacyjny 5. Zwiększenie dostępności do edukacji dla osób narażonych na wykluczenie edukacyjne</p>					
<p>1.5.1. Sukcesywny rozwój oferty edukacyjnej skierowanej do dorosłych, w tym szkolnictwa ustawicznego, jego promocja wśród mieszkank</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba kampanii promocyjno-informacyjnych dotyczących oferty edukacyjnej kierowanej 		✓	Budżet samorządu Budżet

i mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych, o niskim wykształceniu, w trudnej sytuacji ekonomicznej, OzN, imigrantów i imigrantek.	<ul style="list-style-type: none"> ● CKU/ZDZ/Szkoły branżowe II stopnia – fakultatywnie ● NGO i placówki prywatne realizujące usługi edukacyjne dla dorosłych – fakultatywnie 	do osób dorosłych z różnych grup przesłankowych - min. 1			państwa Budżet UE Środki prywatne
1.5.2. Sukcesywny rozwój szkolnictwa zawodowego otwartego na kształcenie OzN prowadzonego we współpracy z pracodawcami. Promocja szkolnictwa zawodowego w tej grupie odbiorców.	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Szkoły zawodowe specjalne ● Szkoły branżowe ● CKU prowadzące Kwalifikacyjne Kursy Zawodowe ● OHP – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba kampanii promocyjno-informacyjnych dotyczących oferty szkolnictwa zawodowego kierowanej do OzN - min. 1 		✓	Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE
1.5.3. Opracowanie dostępnej, przygotowanej zgodnie z zasadami prostego języka i przetłumaczonej na języki imigranckie najliczniejszych grup w Łodzi angielski oraz PJM informacji online na temat różnych form edukacji w Łodzi.	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partner:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Promocji i Nowych Mediów 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba opracowań w przedmiotowym obszarze - 1 	✓		Budżet samorządu Budżet UE

2. Obszar: zdrowie

Cel strategiczny 2: Zaspokojenie oczekiwań mieszkanki i mieszkańców z grup przesłankowych narażonych na dyskryminację, dotyczących jakości i dostępności do usług zdrowotnych

2.1. Cel operacyjny 1: Prowadzenie edukacji i kampanii społecznych dot. dostępności usług zdrowotnych					
Zadania szczegółowe	Realizatorzy zadań	Wskaźniki osiągnięcia celów	Okres realizacji krótkofalowy	Okres realizacji długofalowy	Sposób finansowania

			(do 18 mc-y)	(18-48 m-cy lub dłużej)	
<p>2.1.1. Budowanie świadomości społecznej oraz kompetencji w zakresie włączania osób ze wszystkich grup przesłankowych do pełni życia społecznego w ramach stworzenia specjalnego "równościowego pakietu informacyjnego", zawierającego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● kluczowe informacje dotyczące potrzeb grup narażonych na dyskryminację, ● sposobów odpowiadania na te potrzeby, w tym wsparcia instytucjonalnego z zakresu zdrowia, ● rekomendacje działań skierowanych do kadry lekarskiej, pielęgniarskiej i opiekuńczej oraz administracyjnej, ● jak również osób z grup przesłankowych, w tym ich opiekunów. <p>Pakiet powinien być wielojęzyczny.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Rzecznik ds. Seniorów ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● Centrum Administracyjne Pieczy Zastępczej ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń dotyczących przedmiotowego obszaru - min. 5 ● Liczba opracowań (równościowy pakiet informacyjny) - 1 		✓	Budżet samorządu Inne środki publiczne (PFRON) Działania bezkosztowe
<p>2.1.2. Wdrożenie systemu warsztatów i szkoleń na rzecz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● równego traktowania, ● zasad samodzielnego życia, ● deinstytucjonalizacji, ● praw pacjenta, <p>dla osób z instytucji z sektora zdrowia, w tym przygotowanie kadr realizujących terapię uzależnień do pracy z osobami z grup przesłankowych.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Rzecznik ds. Seniorów ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● Centrum Administracyjne Pieczy Zastępczej ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO – fakultatywnie ● Uczelnie – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń dotyczących przedmiotowego obszaru - min. 3 	✓		Budżet samorządu Inne środki publiczne (PFRON) Budżet UE
<p>2.1.3. Przeprowadzenie kampanii społecznej dotyczącej m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● włączania społecznego, 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń dotyczących przedmiotowego obszaru - min. 3 	✓		Budżet samorządu Inne środki

<ul style="list-style-type: none"> ● dostępności usług publicznych, ● zatrudniania OzN. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Rzecznik ds. Seniorów ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● Centrum Administracyjne Pieczy Zastępczej ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO – fakultatywnie ● Uczelnie – fakultatywnie 				publiczne (PFRON) Budżet UE
<p>2.1.4. Realizacja systemu warsztatów i szkoleń z zakresu edukacji seksualnej i zdrowia psychicznego skierowanych przede wszystkim do seniorów i senierek oraz - za zgodą rodziców czy opiekunów i opiekunek prawnych - dzieci i młodzieży, w tym do dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością także intelektualną, uwzględniając potrzeby osób w każdym wieku w spektrum autyzmu i w spektrum LGBT+, w tym szkoleń nt. przemocy seksualnej. w tym z uwzględnieniem treści w językach obcych.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Rzecznik ds. Seniorów ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● Centrum Administracyjne Pieczy Zastępczej ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO – fakultatywnie ● Uczelnie – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń dotyczących przedmiotowego obszaru - min. 4 	✓		Budżet samorządu Inne środki publiczne (PFRON) Budżet UE
<p>2. 2. Cel operacyjny 2: Zapewnienie dostępu do usług zdrowotnych</p>					
<p>2.2.1. Przygotowanie i uruchomienie systemu opieki wytchnieniowej dla opiekunek i opiekunów osób zależnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● organizacja wsparcia dla opiekunów w formie regularnego systemu form opieki wytchnieniowej w mieście, ● organizacja wsparcia psychologicznego/ grup wsparcia/ psychologicznych terapii grupowych i indywidualnych dla osób opiekujących się, ich rodzin oraz specjalistów i specjalistek, jak i wolontariuszy pracujących z osobami zależnymi, osobami opiekującymi się nimi oraz 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Rzecznik ds. Seniorów ● Biuro Aktywności Miejskiej ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba osób objętych formami wsparcia wymienionymi w zadaniu - min. 135 		✓	Budżet samorządu Inne środki publiczne (PFRON) Budżet UE

<p>ich rodzinami wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego.</p>					
<p>2.2.2. Wzmocnienie wsparcia nad dzieckiem rodziców nastoletnich oraz nad rodzicami nastoletnimi, w tym zintegrowanie tych działań z sektorem edukacji i pomocy społecznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● przeprowadzenie szkoleń w szkołach i placówkach ochrony zdrowia dla kadry zarządzającej i nauczycielskiej oraz kadry medycznej o treści antydyskryminacyjnej nt. aduptyzmu, ● przeprowadzenie kampanii informacyjnej adresowanej do nastolatków i młodych dorosłych nt. rodzicielstwa, przekazującej wiedzę nt. miejsc poradnictwa i pomocy czy wsparcia lub usług z zakresu: wiedzy nt. antykoncepcji, ciąży, opieki ginekologicznej, wsparcia położniczego i pielęgniarstwa, opieki laktacyjnej i wsparcia psychologicznego, ● promocja wśród młodocianych i nastoletnich rodziców opieki żłobkowej i przedszkolnej, ● opracowanie i wdrożenie ośrodków wsparcia dzieci i rodziny, gdzie dzieci mogą brać udział w spotkaniach zabawowych w swoich grupach wiekowych, a rodzice w tym czasie mogą korzystać z poradnictwa różnego rodzaju (od zdrowotnego po udział w grupach wsparcia). <p>Tryb działania ośrodków wsparcia tego typu: jako miejsca niekomercyjne i nieodpłatne ze względu na dochód, zaś powyżej określonego progu dochodowego uiszczaliby opłaty).</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Centrum Administracyjne Pieczy Zastępczej ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba szkoleń - min. 2 ● Liczba kampanii informacyjnych - 2 ● Liczba ośrodków wsparcia dla dzieci i rodziny - min. 1 		✓	<p>Budżet samorządu Inne środki publiczne (PFRON) Budżet UE Środki prywatne - wsparcie sponsorskie</p>
<p>2.2.3. Kontynuowanie usługi z zakresu ginekologii, profilaktyki intymnej i zdrowia reprodukcyjnego w typie istniejącego już w Łodzi Gabinetu Profilaktyki</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba języków oprócz jęz. polskiego do komunikowania się w gabinecie - min. 3 		✓	<p>Budżet samorządu Inne środki</p>

<p>Intymnej o następujące kwestie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● gabinet ten powinien zapewniać obsługę w językach obcych najliczniejszych w Łodzi grup imigranckich, dodatkowo także w PJM, w systemie komunikacji z osobami nie(do)widzącymi, w języku prostym, ● kampania informacyjna (także wielojęzyczna) nt. gabinetu - w tym uwzględniająca informację, iż pomoc mogą tam znaleźć osoby nieubezpieczone oraz nt. godzin i zasad przyjęć. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba kampanii informacyjnych - min. 1 			<p>publiczne (PFRON) Budżet UE Środki prywatne</p>
<p>2.2.4. Zbudowanie nowoczesnego i dostępnego dla wszystkich systemu komunikacji o zagrożeniach (epidemicznych i in. kryzysowych - w tym w jęz. obcych), by wyeliminować wykluczenie informacyjne (system ten powinien spełniać wymogi standardu dostępności WAG 2.1. ze zmianami, udostępniać informację w PJM i języku łątwym [ETR]).</p>	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zarządzania Kryzysowego i Bezpieczeństwa ● Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna – fakultatywnie <p>Partnerzy</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba powołanych systemów informacyjnych w wymienionym obszarze, wdrożonych do serwisu internetowego UMŁ i skorelowanych z wszystkimi miejskimi profilami i stronami www - 1 	✓		<p>Działania bezkosztowe Budżet samorządu Inne środki publiczne (PFRON) Budżet UE</p>
<p>2.2.5. Dalszy rozwój systemu umożliwiającego autodiagnozę w ramach Inteligentnej Polityki Społecznej (IPS: https://wsparcie.uml.lodz.pl) nt. zakresu i różnych form wsparcia socjalnego — w tym z interfejsem w jęz. ukraińskim, rosyjskim i białoruskim.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Wydział Zarządzania Kryzysowego i Bezpieczeństwa ● Biuro Aktywności Miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba powołanych systemów w wymienionym obszarze, wdrożonych do serwisu internetowego UMŁ - 1 	✓		<p>Działania bezkosztowe Budżet samorządu Inne środki publiczne (PFRON) Budżet UE</p>

3. Obszar: kultura i czas wolny

Cel strategiczny 3: Dostęp i aktywna partycypacja w kulturze

3.1. Cel operacyjny 1. Rozwijanie dostępności informacyjno-komunikacyjnej oraz cyfrowej w łódzkich instytucjach kultury					
Zadania szczegółowe	Realizatorzy zadań	Wskaźniki osiągnięcia celów	Okres realizacji krótkofalowy (do 18 mc-y)	Okres realizacji długofalowy (18-48 m-cy lub dłużej)	Sposób finansowania
<p>3.1.1. Sukcesywne wdrażanie rozwiązań zwiększających dostępność miejskich instytucji kultury dla grup przesłankowych (w tym w spektrum neuroróżnorodności, niskorosłych). Rekomendowanie poniższych rozwiązań innym podmiotom prowadzącym działania z zakresu kultury, sztuki:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● audiodeskrypcję, ● audioprzewodniki, ● elementy dotykowe, ● informacje w alfabecie Braille'a, ● systemy nawigacji z elementów TGSI, ścieżki prowadzące i punkty uwagi, ● formatowanie elementów tekstowych i graficznych czytelnych pod kątem potrzeb osób słabowidzących, ● wideo przewodniki, informacje, tłumaczenia na język migowy, możliwość zwiedzania z przewodnikiem PJM po uprzednim zgłoszeniu potrzeby, ● systemy wspomagające słyszenie, np. pętle indukcyjne, systemy FM, ● napisy w filmach i materiałach audiowizualnych ● oświetlenie umożliwiające czytanie z ruchu ust ● tworzenie tekstów zgodnie z zasadami prostego języka, 	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie instytucje kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury ● NGO specjalizujące się w zakresie dostępności – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek miejskich instytucji kultury, które zastosowało przynajmniej 3 nowe rozwiązania <p>z przedmiotowego zakresu - min. 10</p>		✓	<p>Budżet samorządu Inne środki publiczne Budżet UE Środki prywatne</p>

<ul style="list-style-type: none"> ● stosowanie komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) z wykorzystaniem pomocy wizualnych, piktogramów, symboli PCS itp., ● ograniczanie zbędnego hałasu i szumu (np. w salach ekspozycyjnych, salach bibliotecznych), ● tworzenie wyciszonych, wolnych od dźwięków miejsc odpoczynku, ● sprzęt wystawienniczy, ● wyposażenie sal dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach (np. gabloty, stoły, regały itp.), ● błądy w punktach obsługi, takich jak kasa, szatnia, punkt informacyjny itp. obniżone i dostosowane do podjazdu wózkiem. 					
<p>3.1.2. Sukcesywne wdrażanie rozwiązań zwiększających dostępność miejskich instytucji kultury dla osób nieposługujących się językiem polskim lub słabo mówiących po polsku i rekomendowanie takich rozwiązań innym podmiotom prowadzącym działania kulturalno-artystyczne. Należy wziąć pod uwagę:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● tłumaczenie tekstów na języki os. imigranckich w mieście, ● tłumaczenie napisów i oznakowań tekstowych na ww. języki, ● zapewnienie możliwości wyboru języka w materiałach multimedialnych, ● zapewnienie szkoleń pracownikom obsługi sal, kas itp. w posługiwaniu się przynajmniej językiem angielskim w stopniu podstawowym. 	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie instytucje kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Łódzkie Centrum Wielokulturowe 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba miejskich instytucji kultury, które zastosowały przynajmniej 1 nowe rozwiązanie z przedmiotowego zakresu - min. 10 	✓		Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE
<p>3.1.3. Opracowanie i wdrożenie zasad promocji oferty kulturalnej w wykorzystaniem zróżnicowanych narzędzi i kanałów, które dostosowane będą do potrzeb, preferencji i możliwości osób z grup przesłankowych, narażonych na wykluczenie z kultury a niekorzystających</p>	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie instytucje kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury ● Biuro Aktywności Miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba opracowań w przedmiotowym obszarze - 1 ● Liczba kampanii w przedmiotowym obszarze wykorzystujących opracowane 	✓		Budżet samorządu Budżet UE

z Internetu lub z deficytem kompetencji cyfrowych.	<ul style="list-style-type: none"> ● Łódzkie Centrum Wydarzeń ● Inne podmioty organizujące wydarzenia – fakultatywnie 	zasady - min. 1			
3.2. Cel operacyjny 2. Zwiększanie dostępu różnorodnych grup odbiorców, w tym osób zagrożonych wykluczeniem z kultury, do wysokiej jakości oferty kulturalno-artystycznej, aktywnej partycypacji w kulturze oraz wartościowych sposobów spędzania czasu wolnego					
<p>3.2.1. Rozwijanie systemów zniżek w miejskich instytucjach kultury i w podmiotach partnerskich poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● sukcesywne poszerzanie sieci partnerów inicjatyw, takich jak, Łódzka Karta Dużej Rodziny czy Łódzka Karta bez Barrier, Karta Łodzianina, ● opracowanie zasad zakupu biletów wstępu na przynajmniej część wydarzeń do miejskich instytucji kultury po znacząco obniżonej cenie przez osoby 60+, OzN, dzieci, uczące się (od szkół podstawowych po uczelnie i szkoły innego typu) do 25. roku życia, imigrantów i ich dzieci. 	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● Wydział Kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Łódzkie Centrum wydarzeń ● Miejskie instytucje kultury ● Łódzka Organizacja Turystyczna – fakultatywnie ● Podmioty prywatne działające w sektorze kultury – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba miejskich instytucji kultury, które wprowadziły i/lub poszerzyły zakres systemu zniżek dla ww. grup i/lub zwiększyły wysokość zniżek - min. 5 ● Liczba podmiotów partnerskich przystępujących do przedmiotowych inicjatyw miejskich - min. 1 	✓		Środki prywatne Budżet samorządu
<p>3.2.2. Wspieranie lokalnych projektów związanych z aktywizacją społeczno-kulturalną narażonych na wykluczenie z kultury mieszkanki i mieszkańców różnych osiedli Łodzi poprzez udzielanie dofinansowań (np. dotacja na realizację zadań) i działania promocyjno-informacyjne.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie instytucje kultury ● Lokalni liderzy – fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wspartych projektów lokalnych realizowanych w przedmiotowym obszarze - min. 1 	✓		Budżet samorządu
<p>3.2.3. Wspieranie tworzenia i działalności miejsc sprzyjających integracji społeczności lokalnej i włączaniu do życia społeczno-kulturalnego osób z grup przesłankowych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Klubów Seniora, ● Centrów Aktywności Seniora, ● klubów sąsiedzkich, ● międzypokoleniowych świetlic itp., ● społecznych kawiarni. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Biuro Rewitalizacji i Mieszkalnictwa ● Miejskie instytucje kultury 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba nowych miejsc wspierających integrację społeczności lokalnej - min. 1 		✓	Budżet samorządu Budżet państwa Środki prywatne

	<ul style="list-style-type: none"> ● Miejska Rada Seniorów – fakultatywnie ● Kluby seniora – fakultatywnie ● Lokalni liderzy – fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie 				
3.2.4. Wspieranie projektów zakładających włączanie różnych grup odbiorców, w tym osób z różnych powodów narażonych na wykluczenie z kultury, do aktywnej partycypacji, współtworzenia wydarzeń i utworów artystycznych, poprzez udzielanie dofinansowań (np. dotacje na realizację zadań) oraz działania promocyjno-informacyjne.	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury ● Biuro Promocji i Nowych Mediów <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Miejskie instytucje kultury ● Kluby seniora – fakultatywnie ● Miejska Rada Seniorów – fakultatywnie ● Lokalni liderzy – fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wspartych projektów lokalnych realizowanych w przedmiotowym obszarze - min. 1 		✓	Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE Środki prywatne
3.2.5. Włączanie do repertuaru miejskich instytucji kultury oferty w językach obcych najliczniejszych grup imigranckich w Łodzi oraz w jęz. angielskim. Promocja takich wydarzeń wśród różnych grup społecznych.	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Łódzkie Centrum Wydarzeń ● Miejskie instytucje kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury ● NGO działające na rzecz imigrantów i imigrantek mieszkających w Łodzi – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń zorganizowanych przez miejskie instytucje kultury, dostępnych w językach obcych - min. 5 		✓	Budżet samorządu Środki prywatne
3.2.6. Zwiększanie kompetencji kadr kultury, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników i pracownic miejskich instytucji kultury w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> ● zwiększania dostępności, integracji przez kulturę, pracy i komunikacji z osobami o szczególnych potrzebach, w tym osobami niepolskojęzycznymi, ● realizacja projektów oraz rekomendowanych szkoleń i warsztatów antydyskryminacyjnych. 	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie instytucje kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● NGO działające na rzecz różnych grup narażonych na dyskryminację – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba miejskich instytucji kultury, które przeszkoliły zatrudnione w nich osoby w przedmiotowym zakresie - min. 3 		✓	Budżet samorządu Inne środki publiczne Budżet UE

<p>3.2.7. Współtworzenie i wspieranie rozwoju sieci eksperckiej i samorządniczej oraz przestrzeni wymiany dobrych praktyk w zakresie zwiększania dostępu do kultury różnych grup przesłankowych, w tym wspieranie integracji przez kulturę.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych ● Miejskie instytucje kultury ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Miejska Rada Seniorów – fakultatywnie ● Młodzieżowa Rada Miejska w Łodzi – fakultatywnie ● Uczelnie – fakultatywnie ● Lokalni liderzy – fakultatywnie ● NGO działające na rzecz różnych grup narażonych na dyskryminację – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba ekspertów i samorzeczników oraz samorzeczniczek działających w ramach sieci - min. 3 	✓		<p>Budżet samorządu Działania bezkosztowe</p>
---	--	---	---	--	---

3.3. Cel operacyjny 3. Rozwój inicjatyw kulturalnych i artystycznych wzmacniających otwartość i akceptację różnorodności

<p>3.3.1. Wspieranie inicjatyw kulturalnych i artystycznych, które umacniają tożsamość Łodzi jako miasta otwartego na różnorodność oraz promują akceptację i szacunek wobec różnorodności. Głównymi formami wsparcia powinno być udzielanie dofinansowań (np. dotacje na realizację zadań) oraz działania promocyjno-informacyjne.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Miejskie instytucje kultury ● Placówki oświatowe ● NGO realizujące projekty z zakresu edukacji kulturalnej – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wspartych inicjatyw kulturalnych i artystycznych realizowanych w przedmiotowym obszarze - min. 2 	✓		<p>Budżet samorządu Budżet UE Środki prywatne</p>
<p>3.3.2. Wspieranie inicjatyw kulturalnych i artystycznych oraz naukowych, które upamiętnią i uhonorują wkład w rozwój miasta przedstawicieli i przedstawicieli różnych narodowości oraz uwzględniają narracje herstoryczne dotyczące łódzkiego dziedzictwa kulturowego i społecznego i oraz dziedzictwa herstorycznego różnych grup narodowych</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Kultury <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Miejskie instytucje kultury ● Placówki oświatowe 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wspartych inicjatyw kulturalnych i artystycznych realizowanych w przedmiotowym obszarze - min. 2 	✓		<p>Budżet samorządu Budżet UE Środki prywatne</p>

<p>i innych zamieszkujący Łódź. Głównymi formami wsparcia powinno być udzielanie dofinansowań (np. dotacje na realizację zadań) oraz działania promocyjno-informacyjne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● NGO realizujące projekty z zakresu edukacji kulturalnej – fakultatywnie 				
---	---	--	--	--	--

4. Obszar: sport i rekreacja

Cel strategiczny 4: Równy dostęp do rozwoju fizycznego, rekreacji oraz dostępne i funkcjonalne tereny zieleni i infrastruktura sportowo-rekreacyjna

4.1. Cel operacyjny 1: Zapewnienie równego dostępu do udziału w kulturze fizycznej i rekreacji, z uwzględnieniem potrzeb wynikających z identyfikacji płciowej, orientacji seksualnej, wieku, poziomu sprawności fizycznej, pochodzenia etnicznego, narodowości i innych oraz promocja sportu wolnego od dyskryminacji

Zadania szczegółowe	Realizatorzy zadań	Wskaźniki osiągnięcia celów	Okres realizacji krótkofalowy (do 18 mc-y)	Okres realizacji długofalowy (18-48 m-cy lub dłużej)	Sposób finansowania
<p>4.1.1. Poszerzenie oferty z zakresu sportu oraz rekreacji dla os. z grup przesłankowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Poszerzenie pozaszkolnej oferty feryjnej i wakacyjnej spędzania czasu dla dzieci i młodzieży, ● Poszerzenie oferty zajęć i wydarzeń miejskich pod kątem dostępności (w tym językowej), w tym zapewniając zróżnicowane godziny zajęć, miejsca, ich dostępność, możliwość dojazdu, wielojęzyczność oferty, ● dalsze wspieranie inicjatyw oddolnych w zakresie sportu i rekreacji, powstających w ramach Budżetu Obywatelskiego (typu: place zabaw dla OzN (dzieci), miejsca sensoryczne, siłownie plenerowe dla dzieci i seniorów, tężnie etc.). 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Sportu ● NGO, w tym głównie łódzkie kluby sportowe – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zorganizowanych wydarzeń - min. 5 	✓		Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE

<p>4.1.2. Zapobieganie i zwalczanie przejawów dyskryminacji w sporcie, w tym przeciwdziałanie mowie nienawiści i innym zachowaniom wykluczającym ze wzgl. np. na płeć czy orientację poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● projekty edukacyjne i warsztatowe skierowane do środowisk szkolnych, kibicowskich, sportowych i we współpracy z nimi, ● realizację kampanii społecznych w przedmiotowym obszarze. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Sportu ● NGO – fakultatywnie ● łódzkie kluby sportowe – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba projektów i warsztatów antidyskryminacyjnych dot. przedmiotowej kwestii - min. 2 ● Liczba i zakres kampanii społecznej dot. przedmiotowej kwestii - min. 1 		✓	Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE Środki prywatne (sponsorzy)
--	---	--	--	---	--

5. Obszar: aktywność obywatelska

Cel strategiczny 5: Zapewnienie wszystkim mieszkańcom/mieszkankom Łodzi możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i publicznym oraz promowanie i wspieranie działań w tym obszarze

5.1. Cel operacyjny 1: Promowanie, wspieranie, inicjowanie i prowadzenie antidyskryminacyjnych działań edukacyjnych w zakresie aktywności obywatelskiej, integracji i aktywizacji społecznej					
Zadania szczegółowe	Realizatorzy zadań	Wskaźniki osiągnięcia celów	Okres realizacji krótkofalowy (do 18 mc-y)	Okres realizacji długofalowy (18-48 m-cy lub dłużej)	Sposób finansowania
5.1.1. Prowadzenie wśród łódzian i łódzianek działań edukacyjnych z zakresu równego traktowania w tym organizacja szkoleń i warsztatów antidyskryminacyjnych i doceniających różnorodność oraz popularyzacja wiedzy i dobrych praktyk wśród osób i instytucji działających w obszarze integracji społecznej i aktywności	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Placówki oświatowe 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zorganizowanych wydarzeń offline lub online z zakresu równego traktowania w obszarach integracji społecznej i aktywności obywatelskiej – min.3 ● Liczba podmiotów, których 	✓		Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE Środki

<p>obywatelskiej.</p> <p>W tym również kształcenie lokalnych liderów/liderów aktywności obywatelskiej w zakresie równego traktowania oraz wzmocnienie współpracy między podmiotami działającymi w obszarze integracji społecznej i aktywności obywatelskiej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Uczelnie – fakultatywnie ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie 	<p>pracownicy będą uczestniczyć w działaniach - min. 3</p>			<p>prywatne (sponsorzy) Działania bezkosztowe</p>
<p>5.1.2. Budowanie świadomości społecznej oraz kompetencji w zakresie aktywizacji i włączania osób zagrożonych dyskryminacją do pełni życia społecznego poprzez organizowanie różnych form debat, szkoleń i warsztatów antydyskryminacyjnych z wykorzystaniem zasobów społeczności lokalnych: instytucji miejskich, ruchów miejskich, lokalnych liderów/liderów, organizacji pozarządowych, klubów sąsiedzkich, klubów rodziców, klubów seniora itp.</p> <p>Objęcie działaniami edukacyjnymi i kampaniami informacyjnymi osób z grup zagrożonych wykluczeniem i dyskryminacją: na temat przysługujących im praw obywatelskich i sposobów ich egzekwowania oraz możliwości uzyskania wsparcia w tym obszarze, kształcących kompetencje życiowe, społeczno-zawodowe.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Miejski Rzecznik Konsumentów ● Placówki oświatowe ● Uczelnie – fakultatywnie ● Przedstawiciele instytucji i NGO działających na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie ● Przedstawiciele ruchów miejskich, klubów sąsiedzkich, klubów seniora, klubów rodziców funkcjonujących w społecznościach lokalnych – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zorganizowanych wydarzeń offline lub online w przedmiotowym obszarze - min. 2 ● Liczba podmiotów współpracujących przy organizacji wydarzeń w przedmiotowym obszarze - min. 2 	<p>✓</p>		<p>Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE Środki prywatne (sponsorzy)</p>
<p>5.2. Cel operacyjny 2: Wspieranie działań na rzecz integracji społecznej</p>					
<p>5.2.1. Utworzenie we współpracy z instytucjami i NGO działającymi na rzecz osób należących do grup przesłankowych sieci wyspecjalizowanych punktów zorganizowanych w różnych lokalizacjach, wspierających osoby wykluczone / zagrożone wykluczeniem / doświadczające dyskryminacji - zapewniając pomoc prawną, wsparcie psychologiczne, informacyjne i doradcze,</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Instytucje pomocy społecznej ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Miejski Rzecznik Konsumentów ● Rada ds. Rozwiązywania Problemu 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba punktów zapewniających różne formy wsparcia osobom z grup przesłankowych w 5 częściach miasta odpowiadających dawnym dzielnicom - min. 1 dawna dzielnica 	<p>✓</p>		<p>Budżet samorządu Budżet UE</p>

<p>a także wsparcie w zakresie pomocy mieszkaniowej. w tym – w obcych językach.</p>	<p>Bezdomności przy Prezydencie Miasta Łodzi – fakultatywnie</p> <ul style="list-style-type: none"> ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie ● Przedsiębiorstwa – fakultatywnie 				
<p>5.2.2. Dostosowanie systemu interwencji kryzysowej do potrzeb grup przesłankowych poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● zintegrowanie działań jednostek miejskich odpowiedzialnych za wsparcie osób doświadczających przemocy, w szczególności motywowanej nienawiścią i dyskryminacją, w celu wypracowania szybszej ścieżki reagowania, interwencji i zapewnienia wsparcia, ● zapewnienie interwencji kryzysowej we wszystkie dni tygodnia przez 24 godziny wobec wszystkich grup zagrożonych dyskryminacją, ● w tym wsparcie w obcych językach. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● Placówki oświatowe ● Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Łodzi ● Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Łodzi – fakultatywnie ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba powołanych systemów koordynacji działań - 1 ● Liczba całodobowych punktów interwencji - min. 1 	✓		Budżet samorządu
<p>5.2.3. Promowanie i wspieranie sieci inicjatyw i działań sąsiedzkich oraz rodzinnych służących tworzeniu warunków do zwiększenia aktywności i uczestnictwa w życiu lokalnym przedstawicieli grup przesłankowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● włączenie centrów lokalnych, domów i klubów sąsiedzkich w sieć działań ukierunkowanych na równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji, ● promowanie wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej, zapewniających wsparcie osobom z grup przesłankowych. Informacje także w jęz. obcych. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba centrów lokalnych, domów i klubów sąsiedzkich podejmujących działania ukierunkowane na równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji - min. 3 	✓		Budżet samorządu Działanie bezkosztowe
<p>5.2.4. Realizacja działań na rzecz zwiększenia dostępności usług społecznych dla osób z grup przesłankowych,</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba umów z NGO realizującymi zadania w obszarze usług 	✓		Budżet samorządu

<p>poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w realizacji usług społecznych (ich deinstytucjonalizacji, ● zapewnienie równego dostępu do informacji o usługach (zapewnienie dostępności cyfrowej, informacyjno-komunikacyjnej i architektonicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami), ● monitorowanie dostępności usług społecznych pod kątem potrzeb osób zagrożonych dyskryminacją i nierównym traktowaniem, ● obsługa w jęz. obcych. 	<p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Zespół ds. Dostępności UMŁ ● NGO zaangażowane w realizację usług społecznych – fakultatywnie ● NGO działające na rzecz osób należących do grup przesłankowych – fakultatywnie 	<p>społecznych - min. 3</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Liczba rozbudowanych systemów monitorowania dostępności usług społecznych pod kątem potrzeb osób należących do grup przesłankowych – 1 			Działania bezkosztowe
<p>5.3. Cel operacyjny 3: Zapewnienie wszystkim mieszkańcom i mieszkańcom możliwości pełnego udziału w działaniach obywatelskich i partycypacji w życiu publicznym</p>					
<p>5.3.1. Zwiększanie udziału i dostępności narzędzi partycypacyjnych oraz innych form aktywności obywatelskiej w prowadzeniu polityki społecznej miasta.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń, w których wykorzystano narzędzia partycypacyjne - min. 2 	✓		Budżet samorządu
<p>5.3.2. Wzmocnienie, rozwinięcie lub uzupełnienie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa w poszczególnych częściach miasta, z uwzględnieniem przeciwdziałania i zwalczania działań dyskryminacyjnych poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● tworzenie i rozwijanie programów bezpieczeństwa osób z grup przesłankowych w przestrzeniach publicznych (w tym instytucje, komunikacja miejska itp.) bez obaw, doświadczenia agresji i przemocy ● identyfikowanie i monitorowanie lokalnie istniejących zagrożeń i tworzenie mechanizmów zgłaszania zagrożeń i przestępstw, motywowanych nienawiścią, ● obsługa w jęz. obcych. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zarządzania Kryzysowego i Bezpieczeństwa <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Straż Miejska ● Miejskie instytucje kultury ● Policja – fakultatywnie ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba programów dotyczących działań służących poprawie bezpieczeństwa - min. 1 	✓		Budżet samorządu Działania bezkosztowe
<p>5. 4. Cel operacyjny 4: Promowanie i wspieranie uczestnictwa w życiu społecznym, publicznym, aktywności obywatelskiej i samoorganizacji grup zagrożonych dyskryminacją</p>					

i nierównym traktowaniem					
<p>5.4.1. Stworzenie i wdrożenie programów na rzecz równouprawnienia, integracji oraz aktywizacji społecznej poszczególnych grup przesłankowych (np. programu integracji międzypokoleniowej, programu aktywizacji i wsparcia seniorów, programu integracji środowisk imigranckich, programów aktywizacji społecznej OzN, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym).</p> <p>Promowanie i wspieranie samoorganizowania się grup zagrożonych dyskryminacją i nierównym traktowaniem.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przygotowanych i wdrożonych programów - min. 1 		✓	Budżet samorządu
<p>5.4.2. Wsparcie (finansowe, organizacyjne, merytoryczne i lokalowe) działań organizacji pracujących na rzecz grup przesłankowych z uwzględnieniem specyficznych potrzeb danych organizacji.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Rozwoju Gospodarczego i Współpracy Międzynarodowej, Biuro Rewitalizacji i Mieszkalnictwa, Wydział Kultury, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Administracyjne Pieczy Zastępczej, Wydział Edukacji, Wydział Sportu, Wydział Zarządzania Kontaktami z Mieszkańcami, Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi ● NGO działające na rzecz osób zagrożonych dyskryminacją – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba organizacji działających na rzecz grup przesłankowych, wspartych przez UMŁ - min. 10 		✓	Budżet samorządu

6. Obszar: praca, przedsiębiorczość

Cel strategiczny 6: Wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności oraz zapewnienie dostępu do rynku pracy, uwzględniającego zróżnicowanie społeczno-kulturowe pracowników

6.1. Cel operacyjny 1: Edukacja i kampanie społeczne dotyczące przejawów dyskryminacji na rynku pracy oraz wartości płynących ze społecznej i kulturowej różnorodności w miejscu pracy					
Zadania szczegółowe	Realizatorzy zadań	Wskaźniki osiągnięcia celów	Okres realizacji krótkofalowy (do 18 mc-y)	Okres realizacji długofalowy (18-48 m-cy lub dłużej)	Sposób finansowania
6.1.1. Budowanie świadomości społecznej w zakresie potencjalnych przejawów dyskryminacji na rynku pracy poprzez wdrożenie systemu edukacji na rzecz równego traktowania, w tym kampanii informacyjno-edukacyjnych wskazujących wartości płynące ze społecznej i kulturowej różnorodności w miejscu pracy.	Realizatorzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Biuro Promocji i Nowych Mediów Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● NGO, w tym organizacje pracodawców – fakultatywnie ● Przedsiębiorczynie i przedsiębiorcy – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń uwzględniających przedmiotowy obszar - min. 3 		✓	Budżet samorządu
6.1.2. Podniesienie świadomości i poziomu wiedzy pracowników i kadry zarządzającej łódzkich przedsiębiorstw w zakresie równego traktowania poprzez działania edukujące pracodawczynie/pracodawców nt. wpływu stereotypów na decyzje zatrudnieniowe oraz znaczenia korzyści płynących z różnorodności dla osób i instytucji pracujących w obszarze przedsiębiorczości	Realizator: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Promocji Zatrudnienia i Obsługi Działalności Gospodarczej ● Wydział Edukacji ● Przedsiębiorczynie i przedsiębiorcy – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wydarzeń uwzględniających przedmiotowy obszar - min. 2 		✓	Budżet samorządu Budżet UE Podmioty prywatne

i innowacyjności.	<ul style="list-style-type: none"> ● Organizacje pracodawców – fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie 				
6.2. Cel operacyjny 2: Promocja i wspieranie dobrych praktyk w zakresie tworzenia środowiska pracy przyjaznego wszystkim pracownikom z uwzględnieniem ich potrzeb i możliwości					
<p>6.2.1. Promowanie wśród pracodawczyń i pracodawców oraz zachęcanie inwesterek i inwestorów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● miejsc pracy wolnych od dyskryminacji i zorientowanych na różnorodność - upowszechnianie dobrych praktyk w tym zakresie, ● inwestycji uwzględniających cele społeczne, ukierunkowane na równe traktowanie i wspieranie różnorodności (kampanie, debaty itp.). 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Rozwoju Gospodarczego i Współpracy Międzynarodowej ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● NGO – fakultatywnie ● Organizacje pracodawców – fakultatywnie ● Przedsiębiorczynie i przedsiębiorcy – fakultatywnie ● Inwestorki oraz inwestorzy – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zorganizowanych działań promocyjno-informacyjnych uwzględniających przedmiotowy obszar - min. 2 	✓		<p>Działania bezkosztowe Budżet samorządu</p>
6.3. Cel operacyjny 3: Zapewnienie równego dostępu do rynku pracy oraz wspieranie przedsiębiorczości grup zagrożonych dyskryminacją z uwzględnieniem potrzeb, kompetencji i talentów osób do nich należących					
<p>6.3.1. Promowanie idei edukacji, kształcenia zawodowego, staży zawodowych, aktywizacji i doradztwa zawodowego, dla grup zagrożonych dyskryminacją wśród pracodawców oraz lepszego dopasowanie tejże oferty do zapotrzebowania rynku pracy i oczekiwań pracodawców (szczególnie w przypadku OzN).</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Edukacji <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Przedsiębiorczynie i przedsiębiorcy – fakultatywnie ● Organizacje pracodawców – fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zorganizowanych działań promocyjno-informacyjnych uwzględniających przedmiotowy obszar - min. 4 		✓	<p>Budżet samorządu Środki prywatne</p>
<p>6.3.2. Promowanie i wspieranie ekonomii społecznej m.in. poprzez wprowadzenie klauzul społecznych, tak by miasto w większym zakresie było odbiorcą towarów i usług ekonomii społecznej.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zamówień Publicznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Promocji Zatrudnienia i Obsługi Działalności Gospodarczej ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● Przedsiębiorczynie i przedsiębiorcy – 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba podmiotów ekonomii społecznej współpracujących z UMŁ - min. 3 		✓	<p>Działania bezkosztowe</p>

	fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie				
6.3.3. Stworzenie i koordynacja platformy ułatwiającej łódzkim przedsiębiorcom i przedsiębiorczynom wymianę informacji i doświadczeń oraz wzajemne wspieranie się w zakresie tworzenia i rozwijania nowatorskich pomysłów biznesowych oraz innowacyjnych rozwiązań w obszarze zarządzania różnorodnością i zatrudniania osób z grup przesłankowych (w szczególności OzN).	Realizatorzy: ● Biuro Promocji Zatrudnienia i Obsługi Działalności Gospodarczej Partnerzy: ● Organizacje pracodawców – fakultatywnie ● Przedsiębiorczynie i przedsiębiorcy – fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie	● Liczba nowych platform zapewniających wymianę informacji w przedmiotowym obszarze w środowiskach łódzkich przedsiębiorców - 1		✓	Budżet samorządu

7. Obszar: infrastruktura, transport, mobilność i przestrzeń publiczna

Cel strategiczny 7: Dostępne, bezpieczne, wolne od mowy nienawiści miasto dla wszystkich łódzian i łódzianek

7.1. Tworzenie dostępnej dla wszystkich użytkowników, bezpiecznej przestrzeni publicznej					
Zadania szczegółowe	Realizatorzy zadań	Wskaźniki osiągnięcia celów	Okres realizacji krótkofalowy (do 18 mc-y)	Okres realizacji długofalowy (18-48 m-cy lub dłużej)	Sposób finansowania
7.1.1. Stworzenie: ● formularza online, ● skrzynek w UMŁ, za pośrednictwem których można zgłaszać problemy z dostępnością, bezpieczeństwem, dyskryminacją i mową nienawiści pojawiającą się w przestrzeni oraz obiektach publicznych. Formularz dostępny na stronie www UMŁ powinien dawać możliwość wyboru typu problemu (np. rozwijana lista z opcjami problem z dostępnością,	Realizator: ● Biuro Aktywności Miejskiej Partnerzy: ● Wydział Zarządzania Kontaktami z Mieszkańcami ● Wydział Informatyki ● Zespół ds. Dostępności UMŁ ● Zarząd Inwestycji Miejskich ● Zarząd Dróg i Transportu	● Liczba formularzy udostępnionych mieszkańcom i mieszkańcom online w celu zgłaszania problemów w przedmiotowym obszarze - 1 ● Liczba skrzynek udostępnionych	✓		Budżet samorządu Działania bezkosztowe

<p>problem z bezpieczeństwem, mowa nienawiści, dyskryminacja, inne) oraz zamieszczenia opisu problemu w pytaniu otwartym.</p> <p>Należy też podjąć takie działania, jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● wypromowanie rozwiązania wśród mieszkanki i mieszkańców, poprzez docieranie do nich różnymi kanałami komunikacji, ● regularne analizowanie problemów i wdrażanie środków zaradczych poprzez interwencje punktowe i plany modernizacyjno-inwestycyjne, ● informowanie mieszkanki i mieszkańców o liczbie i rodzaju interwencji przeprowadzonych w odpowiedzi na zgłoszone problemy, także w jęz. obcych. 		<p>mieszkańcom - min. 5</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek zasadnych zgłoszeń, które zakończyły się przeprowadzeniem interwencji - min. 25% 			
<p>7.1.2. Kontynuowanie sukcesywnego usuwania barier architektonicznych poprzez modernizację lub reorganizację w obiektach publicznych, w tym w instytucjach kultury, budynkach gminnych/komunalnych, placówkach edukacyjnych, urzędach i ich najbliższym otoczeniu oraz tworzenie przyjaznej przestrzeni, z uwzględnieniem potrzeb tzw. użytkowników ekstremalnych. Zwłaszcza przystosowywanie ciągów pieszych, schodów, przystanków tramwajowych, miejsc spoczynkowych do potrzeb osób doświadczających trudności w poruszaniu się.</p> <p>Rekomendowanie takich działań placówkom świadczącym usługi społeczne, a niepodlegającym Miastu.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Dróg i Transportu <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Centrum Usług Wspólnych ● Zarząd Inwestycji Miejskich ● Wydział Gospodarki Komunalnej ● Wydział Edukacji ● Wydział Kultury ● Placówki oświatowe ● Miejskie instytucje kultury ● Narodowy Fundusz Zdrowia – fakultatywnie ● Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o.o. – fakultatywnie ● Instytucje i organizacje realizujące działania w ramach edukacji pozaformalnej – fakultatywnie ● Uczelnie – fakultatywnie ● NGO realizujące różne formy wsparcia edukacji działań skierowanych do OzN i przewlekle chorych – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przeprowadzonych modernizacji i reorganizacji przestrzeni i obiektów publicznych służących usuwaniu barier architektonicznych - min. 2 		✓	Budżet samorządu Inne środki publiczne Budżet UE
7.1.3. Zamieszczanie w zamówieniach publicznych	Realizator:	<ul style="list-style-type: none"> ● Odsetek zamówień 	✓		Działanie

<p>dotyczących nowych inwestycji oraz modernizacji istniejących przestrzeni i obiektów publicznych wymogu stosowania zasad projektowania uniwersalnego, a kiedy nie jest ono możliwe, stosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień, w celu zapewnienia równości i zapobiegania dyskryminacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zamówień Publicznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Dróg i Transportu ● Zarząd inwestycji Miejskich ● Biuro Architekta Miasta 	<p>publicznych dotyczących nowych inwestycji i modernizacji istniejących przestrzeni i obiektów, zawierających przedmiotowe wymogi - min. 75%</p>			<p>bezkosztowe</p>
<p>7.1.4. Promowanie Łódzkiego Standardu Dostępności wśród podmiotów prywatnych, zwłaszcza zachęcanie osób dzierżawiących przestrzenie i nieruchomości miejskie do wprowadzania zmian zwiększających dostępność, zgodnych z Łódzkim Standardem Dostępności.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd inwestycji Miejskich ● Biuro Architekta Miasta ● Biuro Promocji i Nowych Mediów 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przeprowadzonych działań promocyjno-informacyjnych - min. 2 	<p>✓</p>		<p>Budżet samorządu</p>

<p>7.1.5. Zwiększanie dostępu do informacji miejskiej off- i online oraz oznakowań w przestrzeni publicznej poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● sukcesywne tłumaczenie oznakowań tekstowych i informacji funkcjonujących w przestrzeniach, obiektach publicznych, informatorach miejskich na języki obce, ● sukcesywne dołączanie do informacji językowej lub zastępowanie jej tam, gdzie to możliwe, infografikami opartymi o zasady komunikacji w języku prostym, ● zamieszczanie punktów informacji miejskiej/turystycznej zgodnej z Łódzkim Standardem Dostępności w takich miejscach, jak dworce PKP i autobusowe oraz miejsca użytkowane przez turystów, ● dostosowanie do standardu WCAG 2.1 lub wyższego - jeśli będzie obowiązywał, i monitorowanie przestrzegania zasad dostępności cyfrowej poprzez kontrolę wewnętrzną co najmniej 2 razy do roku: miejskich stron www oraz stron placówek podlegających Miastu (instytucji kultury, placówek oświatowych etc.). Wprowadzanie niezbędnych optymalizacji. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Dróg i Transportu <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Inwestycji Miejskich ● Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi ● Łódzka Informacja Turystyczna ● Wydział Edukacji ● Wydział Kultury ● Placówki oświatowe ● Miejskie instytucje kultury ● Zarządcy dworców PKP i autobusowych – fakultatywnie ● Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o.o. – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba interwencji przeprowadzonych w przestrzeni miejskiej w przedmiotowym obszarze - min. 3 ● Odsetek stron www podlegających monitorowaniu w przedmiotowym obszarze - 100% 	✓		Budżet samorządu Budżet UE
<p>7.1.6. Zwiększanie kompetencji pracowników zatwierdzających projekty i dokumentację dotyczącą inwestycji, w tym służb konserwatorskich, w zakresie projektowania uniwersalnego i mechanizmu racjonalnych usprawnień.</p>	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Architekta Miasta ● Zarząd Inwestycji Miejskich ● Zarząd Dróg i Transportu ● Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi <p>Partner:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro ds. Zarządzania Kadrami 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przeszkolonych pracowników w przedmiotowym obszarze - min. 1 osoba z każdej jednostki 	✓		Budżet samorządu
<p>7.1.7. Zwiększanie bezpieczeństwa przestrzeni publicznych poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● montaż oświetlenia ulicznego, doświetlenie niebezpiecznych miejsc w przestrzeni publicznej 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Inwestycji Miejskich <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Straż Miejska 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba interwencji i działań w zakresie montażu doświetlenia niebezpiecznych miejsc 	✓		Budżet samorządu Budżet państwa

<ul style="list-style-type: none"> ● rozbudowę sieci miejskiego monitoringu, ● zwiększenie liczby patroli Straży Miejskiej i Policji na ulicach Łodzi i w okolicach szkół i placówek oświatowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Dróg i Transportu ● Policja – fakultatywnie 	<p>w przestrzeni miejskiej min. 3 lokalizacje</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zwiększenie liczby miejsc objętych miejskim monitoringiem - o min. 5 lokalizacji 			
<p>7.1.8. Rekomendowanie regularnego podwyższania kompetencji służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w zakresie pracy ze wszystkimi grupami przesłankowymi poprzez organizację szkoleń, warsztatów antydyskryminacyjnych, kursów językowych. Szkolenia policji (fakultatywnie) i Straży Miejskiej z zakresu walki w dyskryminacją.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Straż Miejska <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Policja – fakultatywnie ● NGO specjalizujące się w pracy z grupami przesłankowymi oraz działaniach antydyskryminacyjnych – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przeszkolonych przedstawicieli/przedstawicielek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo - min. 20 	✓		Budżet samorządu
<p>7.1.9. Organizowanie lub współorganizowanie kampanii społecznych w przestrzeni publicznej przeciwdziałających dyskryminacji, promujących różnorodność, w tym działań zapoznających z dziedzictwem kulturowym i religijnym grup imigranckich zamieszkujących w Łodzi, w tym w jęz. obcych.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Promocji i Nowych Mediów <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● NGO specjalizujące się w pracy z grupami przesłankowymi – fakultatywnie ● Eksperti ds. działań antydyskryminacyjnych – fakultatywnie ● Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o.o. – fakultatywnie ● Podmioty prywatne (sponsorzy) – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba zrealizowanych kampanii antydyskryminacyjnych - min. 1 	✓		Budżet samorządu Środki prywatne
<p>7.1.10. Analiza planów przeciwpożarowych pod kątem bezpieczeństwa osób z różnymi typami niepełnosprawności w obiektach publicznych i wprowadzenie rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo takich osób w sytuacji zagrożenia.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zarządzania Kryzysowego i Bezpieczeństwa <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zarządcy obiektów UMŁ i miejskich jednostek organizacyjnych ● Zarządcy obiektów innych niż ww. – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przeprowadzonych analiz w przedmiotowym obszarze - min. 1 		✓	Działanie bezkosztowe

7.2. Cel operacyjny 2: Zwiększenie dostępności i bezpieczeństwa transportu publicznego					
<p>7.2.1. Sukcesywne zwiększanie dostępności transportu publicznego i dostosowywanie go do potrzeb różnych grup społecznych, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● regularne prowadzenie badań i analiz zapotrzebowania na miejskie usługi transportowe różnych grup społecznych, ● dostosowywanie taboru do potrzeb OzN, zwłaszcza z ograniczoną mobilnością (rampy, pojazdy niskopodłogowe, odpowiednie rozmieszczenie biletomatów i kasowników etc.). 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o. o. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba badań i analiz - min. 2 ● Liczba wprowadzonych dostosowań w przedmiotowym obszarze - min. 15 		✓	Budżet samorządu Środki własne spółki (MPK Łódź)
<p>7.2.2. Dalsze dostosowywanie tradycyjnych i cyfrowych informacji dotyczących funkcjonowania transportu miejskiego, rodzajów i cen biletów, procedury ich zakupu, rozkładów jazdy na stronach www UMŁ (zob. https://uml.lodz.pl/komunikacja-i-transport/) do zasad języka prostego, w tym uwzględniając potrzeby osób niewidomych, słabo widzących, imigrantów i imigrantek (tłumaczenie na jęz. obce - w tym aktualności).</p> <p>W miarę możliwości prowadzenie badań i testów UX zwiększających dostępność informacji kierowanych do różnych grup (np. korzystając z platformy Vox Populi czy innych podobnych narzędzi).</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Promocji i Nowych Mediów <p>Partner:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o. o. – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przeprowadzonych testów użyteczności w przedmiotowym obszarze pod kątem użytkowników z grup przesłankowych - min. 3 ● Liczba interwencji służących dostosowaniu komunikatów do potrzeb grup przesłankowych - min. 15 	✓		Środki własne spółki (MPK Łódź)
<p>7.2.3. Opracowanie rekomendacji dotyczących konieczności zwiększania kompetencji osób obsługujących transport miejski (os. kierujących pojazdami, kontrolujących bilety) w zakresie komunikacji z pasażerami o różnych potrzebach i adekwatnego reagowania na sytuacje kryzysowe. Wsparcie wdrażania ww. dobrych praktyk poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizowanie szkoleń i warsztatów antydyskryminacyjnych - promowanie i nagradzanie życzliwości i kultury 	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● NGO specjalizujące się w przedmiotowym zakresie – fakultatywnie ● Eksperti i ekspertki specjalizujący się w przedmiotowym zakresie – fakultatywnie <p>Partner:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o. o. – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba opracowań zawierających rekomendacje i wymienione formy wdrażania dobrych praktyk w przedmiotowym obszarze - 1 	✓		Działania bezkosztowe

zatrudnionych - podwyższanie kompetencji językowych (nauka jęz. obcych).					
7.2.4. Podwyższenie dostępności i jakości transportu dla OzN w różnym wieku oraz ich opiekunek i opiekunów. Wypracowywanie dodatkowych rozwiązań usprawniających przewóz specjalistyczny realizowany przez Zakład Przewozu Osób Niepełnosprawnych MPK w Łodzi sp. z o. o	Realizator: <ul style="list-style-type: none"> ● Zakład Przewozu Osób Niepełnosprawnych - Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi sp. z o. o. – fakultatywnie Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych w Łodzi – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba nowych rozwiązań lub ulepszeń w przedmiotowym obszarze - min. 5 		✓	Budżet samorządu Inne środki publiczne
7.3. Cel operacyjny 3. Podwyższanie dostępności i bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania					
7.3.1. Wykorzystanie dobrych praktyk wynikających z projektu „Latarnicy Społeczni i Gospodarze Obszaru – rewitalizacja po łódzku” w administrowaniu miejskimi zasobami mieszkaniowymi i wspieraniu ich mieszkanki i mieszkańców. Dzielenie się dobrymi praktykami z innymi zarządcami nieruchomości (podmioty prywatne, spółdzielnie mieszkaniowe etc.) w ramach spotkań roboczych, wydarzeń tematycznych itp.	Realizator: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Rewitalizacji i Mieszkalnictwa Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Lokali Miejskich ● Spółdzielnie mieszkaniowe – fakultatywnie ● Zarządcy nieruchomości – fakultatywnie ● NGO działające na rzecz grup przesłankowych – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba spotkań w przedmiotowym obszarze (dzielenie się dobrymi praktykami) - min. 5 	✓		Budżet samorządu Działania bezkosztowe
7.3.2. Udostępnianie lokali miejskich z przeznaczeniem na działalność społeczną kierowaną bezpośrednio do mieszkanki i mieszkańców (np. usługi prawne, psychologiczne, poradnictwo, inne formy wsparcia) oraz innego typu usługi na parterze budynków, z dostępem dla OzN.	Realizator: <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Lokali Miejskich Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Rewitalizacji i Mieszkalnictwa ● NGO i podmioty świadczące usługi dla mieszkanki i mieszkańców – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba lokali z dostępem dla OzN udostępnionych podmiotom działającym w przedmiotowym obszarze - min. 5 		✓	Działania bezkosztowe Inne środki publiczne
7.3.3. Wspieranie działań i projektów zwiększających mobilność starszych mieszkanki i mieszkańców budynków bez windy (np. udostępnianie przenośnych urządzeń wspierających mobilność, wsparcie poprzez wolontariat itp.) poprzez udzielanie dofinansowań (np. dotacje na realizację zadań publicznych) oraz działania	Realizator: <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● NGO wspierające osoby starsze/z niepełnosprawnościami – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba wspartych projektów dotyczących przedmiotowego obszaru - min. 10 		✓	Budżet samorządu Budżet UE Inne środki publiczne

promocyjno-informacyjne.					
7.4. Cel operacyjny 4: Podniesienie jakości polityki mieszkaniowej wyrównującej szanse oraz sprzyjającej integracji środowiskowej					
<p>7.4.1. Analiza sposobu działania systemu najmu lokali mieszkalnych z mieszkaniowego zasobu miasta Łodzi oraz systemu najmu mieszkań chronionych pod kątem rozwiązania sytuacji bezdomności osób pozostających w placówkach pomocowych powyżej roku:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● zadanie zintegrowane z działaniem profilaktycznym polegającym na opracowaniu procedury na rzecz wczesnego wykrywania zadłużeń czynszowych i niedopuszczania do powstania spirali zadłużenia, ● rozwijanie programu odpracowania zadłużeń czynszowych, ● opracowanie nowych zasad najmu lokali mieszkalnych oraz z najmem socjalnym, tak aby wyrównać szanse grup najbardziej potrzebujących oraz dotkniętych wykluczeniem mieszkaniowym lub w kryzysie bezdomności. Usprawnienie procedur, w tym dążenie do wprowadzania języka prostego w komunikacji urzędowej z mieszkańcami i mieszkankami. 	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Rewitalizacji i Mieszkalnictwa ● Zarząd Lokali Miejskich ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydencie Miasta Łodzi – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba opracowań dotyczących nowych zasad przyznawania lokali mieszkalnych oraz z najmem socjalnym - 1 	✓		Budżet samorządu Budżet UE Inne środki publiczne
<p>7.4.2. Szkolenia dla pracowników socjalnych, służb mundurowych oraz os. zatrudnionych w ZLM, jak również osób zajmujących się mieszkalnictwem i zadłużeniami w UMŁ z zakresu komunikacji antydyskryminacyjnej, posługiwania się językiem prostym, standardów pracy z osobami z kryzysie, zasad i praktyki równego traktowania.</p> <p>Cykliczne warsztaty antydyskryminacyjne oraz z praw OdB dla kadry placówek oraz także ObD korzystających z usług tego typu placówek - fakultatywnie ObD; zawarcie klauzuli na udział w tego typu warsztatach i szkoleniach kadry ww. NGO w ofercie na prowadzenie</p>	<p>Realizatorzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Centrum Administracyjne Pieczy Zastępczej 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba przeprowadzonych szkoleń w zakresie komunikacji antydyskryminacyjnej, języka prostego i pracy z osobami w kryzysie - min. 3 ● Liczba przeprowadzonych warsztatów nt. praw OdB - min. 4 		✓	Budżet samorządu Budżet UE Inne środki publiczne

zadania.					
7.4.3. Opracowanie i wdrożenie (poprzez dofinansowanie) systemu pomagającego rozwiązać problem bezdomności w Łodzi w formie mieszkalnictwa wspieranego, włączając w ten system formę ww. mieszkalnictwa w odmianie Najpierw Mieszkanie.	Realizator: <ul style="list-style-type: none"> ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Zarząd Lokali Miejskich ● Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydencie Miasta Łodzi – fakultatywnie ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba opracowań zawierających model rozwoju mieszkalnictwa wspieranego dla osób bezdomnych - 1 		✓	Budżet samorządu Budżet UE Inne środki publiczne
7.4.4. Utworzenie hostelu dla maksymalnie 20 ObD jako forma przejściowa w procesie deinstytucjonalizacji bezdomności - hostel koedukacyjny, w tym dla osób w związkach, z możliwością przebywania zwierząt.	Realizator: <ul style="list-style-type: none"> ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Zarząd Lokali Miejskich ● Biuro Rewitalizacji i Mieszkalnictwa ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Rada ds. Rozwiązywania Problemu Bezdomności przy Prezydencie Miasta Łodzi ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba hosteli dla ObD - 1 ● Liczba ObD korzystających z hostelu - 60 ● Liczba osób przeszkolonych - 30 		✓	Budżet samorządu Budżet UE Inne środki publiczne Działania bezkosztowe
7.5. Cel operacyjny 5: Polepszenie jakości małej architektury w miejskiej przestrzeni publicznej (m.in. zgodnie ze standardami dostępności) oraz wprowadzenie do niej rozwiązań podnoszących jakość życia, w tym szczególnie osób z grup przesłankowych					
7.5.1. Toalety publiczne w przestrzeni publicznej (w tym w miejscach wypoczynku, sportu i rekreacji, na terenach zielonych i w ich pobliżu): <ul style="list-style-type: none"> ● toalety powinny spełniać kryteria dostępności dla różnych grup OzN, seniorów i senierek, dzieci oraz 	Realizatorzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Sportu ● Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji ● Wydział Gospodarki Komunalnej Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Architekta Miasta 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba nowych toalet publicznych w przestrzeni publicznej (w tym wyposażonych w tzw. komfortek) - min. 3 		✓	Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE Inne środki

<ul style="list-style-type: none"> dla dorosłych osób zależnych, ● toalety te powinny być wyposażone w tzw. komfortki, które powinny być też wprowadzone do toalet w budynkach miejskich użyteczności publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi 				publiczne
<p>7.5.2. ławki (w tym ławki dla karmiących z przewijakiem) i kosze na odpady (w tym na selektywną zbiórkę) w przestrzeni publicznej (w tym w miejscach sportu i rekreacji, na terenach zielonych i w ich pobliżu). Powinny być z odpowiednim zacienieniem, by zapewnić komfort seniorom, seniorkom, dzieciom i OzN.</p>	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Gospodarki Komunalnej <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Architekta Miasta ● Rzecznik Osób Niepełnosprawnych ● Zarząd Zieleni Miejskiej w Łodzi ● Wydział Sportu 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba nowych ławek - min. 20 ● Liczba nowych koszy, w tym na selektywną zbiórkę odpadów - min. 20 	✓		Budżet samorządu Budżet państwa Budżet UE Inne środki publiczne
<p>7.5.3. Rozwijanie miejskich Różowych Skrzyneczek, zawierających bezpłatne środki higieniczne menstruacyjne do wolnego pobierania, wraz z utworzeniem programu w Mieście, polegającym na regularnym uzupełnianiu Skrzyneczek, w tym obsługa Skrzyneczek, m.in. jako wolontariat miejski oraz zwiększanie liczby Skrzyneczek w:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● toaletach szkolnych, w miejscach użyteczności publicznej (jak m.in. instytucje kultury, rekreacji i sportu), także toalety miejskie oraz w placówkach zdrowia, jak również w instytucjach pomocy społecznej i wszelkich innych usług publicznych, ● poprzez współpracę z innymi jednostkami publicznymi oraz z prywatnymi - otwartymi na publiczność i spotkania, przyjmowanie klientów i klientek itp. 	<p>Realizator:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych <p>Partnerzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Biuro Aktywności Miejskiej ● Biuro Promocji i Nowych Mediów ● Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ● NGO – fakultatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> ● Liczba nowych Różowych Skrzyneczek - min. 10 	✓		Budżet samorządu Budżet UE Inne środki publiczne Środki prywatne

Słownik terminów WPDA

Dyskryminacja – forma nieuzasadnionej marginalizacji (→ **Wykluczenie społeczne**), objawiająca się poprzez traktowanie osoby mniej przychylnie niż innej w porównywalnej sytuacji ze względu na jakąś cechę (np. wiek, niepełnosprawność, orientację seksualną, płeć, wyznawaną religię, światopogląd, narodowość i in.). Dyskryminacja jest zabroniona przez ustawodawstwo polskie i prawo Unii Europejskiej.

Edukacja włączająca – koncepcja kształcenia, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich uczących się, w tym osób narażonych z różnych względów na dyskryminację i wykluczenie (np. z racji na status materialny, zdolności, stan zdrowia, pochodzenie, światopogląd religijny itp.).

Grupy przesłankowe – w dokumencie WPDA termin ten odnosi się do grup narażonych na dyskryminację ze względu na 1 lub więcej przesłanek dyskryminacji (→ **Dyskryminacja**), to jest ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, narodowość, pochodzenie etniczne, orientację psychoseksualną, tożsamość płciową, wyznanie lub bezwyznaniowość, czynnikiem dodatkowym może być status społeczno-ekonomiczny.

Komfortki – instalacje umożliwiające zmianę pieluchomajtek dorosłym osobom z niepełnosprawnościami.

Łatwy język – obejmuje standardy dotyczące tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (z jęz. ang.: *easy-to-read*, w skrócie ETR). Standardy te powstały z myślą o dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną, potrafiących czytać. Wytyczne do tworzenia tekstu łatwego do czytania zalecają stosowanie obok tekstu ilustracji lub zdjęć. Dodatkowymi grupami korzystającymi z tekstów pisanych jako ERC są osoby słabowidzące (standard dużej czcionki) oraz imigranci (jeśli nie posługują się biegle językiem kraju zamieszkania) czy też osoby starsze. Konwencja ONZ o prawach Osób z Niepełnosprawnościami, ratyfikowana przez Polskę w 2012 roku, wymienia „język uproszczony” jako jedną z form komunikacji. O ERC mówi też polska ustawa z 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 1062). Zgodnie z jej zapisami, podmioty publiczne muszą zapewnić w tekście łatwym do czytania informację o zakresie swojej działalności, a także umożliwić w tej formie komunikację (na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami) (zob. <http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/1805453> - posty zatytułowane „ABC Dostępności” z rozszerzeniem tytułu).

Mniejszości narodowe i etniczne – zbiorowości stale mieszkające w Polsce, posiadające polskie obywatelstwo, ale mające poczucie odrębności narodowej lub etnicznej.

Mowa nienawiści – publiczne wypowiedzi słowne lub pisemne oraz przedstawienia ikoniczne, które wyrażają w sposób skrajny negatywne uczucia i poglądy pod adresem jednostek lub grup. Są to poniżenia, znieważenia, pomówienia, wypowiedzi lżące, oskarżające i wyszydzające.

Najpierw Mieszkanie – program wspierający w wychodzeniu z bezdomności, gdzie udostępnienie lokalu jest warunkiem wstępnym, by rozpocząć proces zakończenia bezdomności. Nie ma wymogu osiągnięcia „gotowości mieszkaniowej”. Osoba samodzielnie decyduje o swoim życiu; jest wspierana poprzez zindywidualizowany system specjalistyczny, adekwatny do jej potrzeb; mieszka w społeczności lokalnej poza instytucją (por. <https://najpierwmieszkanie.org.pl/>).

Neuroróżnorodność – określenie na mniejszości neurologiczne (neuromniejszości). w systemie medycznym otrzymują diagnozy zaburzeń neurorozwojowych (np. spektrum autyzmu, ADHD, dysleksja, dyskalkulia, dyspraksja). Niektórzy nie mają jednak żadnej z tych diagnoz (z wyboru bądź braku możliwości jej uzyskania) - określa się je jako neuroatypowe. Mogą być dyskryminowane i wykluczane. Neuroróżnorodność uwrażliwia na fakt różnic w przetwarzaniu informacji i odbioru bodźców przez ludzi (za: <https://atypowi.org/neuroroznorodnosc/>).

Polski Język Migowy (PJM) – język, którym posługują się Głusi w Polsce (naturalny język komunikacji tej grupy; język wizualno-przestrzenny). Od 1 kwietnia 2012 roku na mocy ustawy o języku migowym osoby Głuche w Polsce mogą deklarować PJM jako wybraną przez siebie formę komunikowania się. Wielka litera w zapisie słowa Głusi ma wskazywać, że społeczność ta postrzegana jest tutaj jako mniejszość językowa (por. <https://www.slownikpjm.uw.edu.pl/page/opjm>).

Równe traktowanie – traktowanie wolne od wszelkich form dyskryminacji. Zgodnie z Konstytucją RP wszyscy obywatele są równi wobec prawa; nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Spółeczna Agencja Najmu (SAN) – podmiot współpracujący z gminą, który pośredniczy między właścicielami mieszkań na wynajem a osobami, którym dochody lub sytuacja życiowa utrudniają najem mieszkania w warunkach rynkowych. Kryteria uprawniające do najmu mieszkania od SAN określa gmina (por. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/spoleczne-agencje-najmu>).

WCAG 2.1. (z jęz. ang.) – skrót od *Web Content Accessibility Guidelines*, czyli wytyczne dotyczące dostępności treści internetowych (tworzenie stron internetowych i aplikacji tak, aby mogły z nich korzystać osoby z różnymi niepełnosprawnościami, w tym niesprawnością intelektualną, zaburzeniami poznawczymi etc.). Obecnie obowiązuje wersja 2.1 wytycznych.

Wykluczenie społeczne – forma marginalizacji społecznej, która oznacza sytuację ograniczenia lub całkowitej niemożności udziału w wielu obszarach życia społecznego różnym osobom i grupom ze względu na bariery kulturowe, psychologiczne, społeczne i inne.